

Hågkomster och minnesbilder

Det första minnesrika mötet med idrotten blev för mig genom en fotboll. Vi pojkar i södra Bodarna hade samlat ihop pengar så att vi kunde köpa en boll, den kostade väl så där en fem-sex kronor. Nästan varje kväll samlades vi sedan på en sloge som hörde till Sörbugården och som vi fick disponera för bollsparkandet. En kväll råkade en av oss sparka till bollen så hårt att den hamnade vid Tomtgårdens brunn och började rulla ner mot vägen. Just då kom Markus Ull förbi. Han fick tag i bollen, tog fram en fällkniv som han hade på sig, och till vår stora förskräckelse skar han sönder bollen. Sedan han gjort detta slängde han iväg den trasiga bollen. Vi blev naturligt nog både ledsna och mycket upprörda. Med stenar jagade vi iväg förövaren som fann för gott att ta sig därifrån så fort hans skröpliga ben tillät. Nedslagna tog vi den trasiga bollen och gick till den mycket händige Rullpers Karl. Han lagade den snyggt och prydligt, åverkan på bollen syntes knappast, och snart var den kära leken åter igång.

Innan vi kom att äga en riktig fotboll använde vi oss av urinblåsor från grisar och kalvar. Vi passade på när Sarjons Margit var i byn och slaktade. Efter det ”pissblåsan”, som vi kallade den, sköljts och gjorts ren, blåste vi upp och knöt ihop den. Särskilt grisarnas urinblåsor var starka och kunde användas många gånger om underlaget var jämnt och fint som inne på gårdstunen.

En idrottsförening bildades 1922. (Se Sollerö I F-s jubileumsnummer 1947, Sool-Öen 1972, 1973 och 1981.) Intresset från ungdomarna var

mycket stort medan däremot de som hade den kommunala makten visade kalla handen. När det blev aktuellt med idrottsplats erbjöds den nybildade föreningen det stenigaste området på hela ön. Så här efteråt var det ju tur att det låg så centralt. Med envishet och sammanhållning blev det resultat. Hjälp utifrån kom det också. Handlanden A.L. Newton, "Njuttan", som genomgående tog parti mot de som bestämde, skänkte dynamit så att hela 100-meterslöparbanan kunde sprängas. Lanser Lass hade hört att det behövdes fyllning. Helt generöst erbjöd han att de fick ta hans stenrösen alldeles gratis.

Många ungdomar ställde upp gratis i arbetet med idrottsplatsen. Träden sågades ner, det bästa virket tog socknens styrande hand om. Högar av skräpvirke sågades upp till ved på kvällarna. För att öka intresset och farten med vedsågningen lades en fotboll längst ned i högen. När den sågats fram kom belöningen, en stunds bollsparkande innan det var dags att gå hem.

1931 var en svår snö vinter, den 25 april var det fortfarande en meter djup snö på fotbollsplan, och redan den 6 maj skulle den första hemmamatchen gå av stapeln. Snön måste bort. Vi var omkring fyrtio personer som ställde upp, trettio man skottade, tio man med hästar körde undan snön, allt gick som på ett löpande band och premiärmatchen kunde gå programenligt.

Ett år senare sattes stängslet upp kring anläggningen. Där stolparna skulle grävas ner placerades det ut nummer som sedan lottades ut bland medlemmarna. Vi pojkar från södra Bodarna gick ner till sjön och tog reda på tremeters massaved som blivit kvar efter landresningen. Sedan var det bara att hyvla av dem och gräva en grop på anvisad plats. Jag fick gräva ner "min" stolpe i nordöstra delen av inhägnaden. Både stolpar och arbete kostade således föreningen inte ett öre.

Idrottsföreningen började ganska tidigt att anordna danser, en ute-dansbana byggdes söder om fotbollsplanen. Men klart populärast var den privatägda paviljongen väster om Vibergsgården. Dansmusiken var ofta ett stort problem, resorna var dyra, och bilar var på den tiden inte var mans egendom. Föreningen tog då och köpte ett dragspel åt Fyr Anton hos Albin Hagström i Älvdalen. Sedan spelade Anton i regel varje lördagkväll och även många söndagskvällar. Ett visst belopp skrevs av varje gång han spelade. Efter ungefär ett år bytte Fyr Anton bort drag-

Barn i södra Bodarna 1917. Fr v: Måsull Arvid, Gustav Knutz, Arvid Knutz, Måsull Anders (utvandrade till USA), Rullpers Maria, Stunis Gunnar, Rullpers Anders, Adolf Knutz, Sörbu Sven och Lars Bohman. Foto: Karl Lärka

spelet mot ett betydligt billigare. På så vis fick han både dragspel och pengar.

I februari 1926 var jag i Vibergsgården och ”såg ätter” Rune och Erik. Ovanligt mycket snö hade fallit den vintern. En dag var jag på väg till ”Kopen” för att handla. Just när jag kom mitt för paviljongen dånade det till och hela byggnaden rasade samman under snömassornas tryck. Takstolar, bjälkar och bräder spretade åt alla håll. Den dansanta ungdomen tyckte naturligt nog att det som hänt var för bedrövligt, en annan kategori tog det som en fingervisning ovanifrån. På våren byggdes paviljongen upp igen, nu med en kraftigare konstruktion.

”Soldpojarkarnas bal” var årets stora begivenhet, någonting alla såg fram emot. ”Sjömanskapellet Fylgia” från Leksboda i Leksand stod alltid för dansmusiken. Det var ett spelglatt gäng som fick både publik och arrangörer att glömma vad klockan var slagen. Danstillståndet gällde till klockan ett men både musikanterna och de dansande hade en gång så

roligt att klockan blev två innan det hela slutade. Nyblivne fjärdingsmannen Mats Anders Nilsson som tjänstgjorde som ordningsvakt, fann för gott att rapportera saken till sin chef, landsfiskalen Torsten Carle. Lagar och förordningar var ju till för att efterlevas, och Carle beslöt att väcka åtal.

Lars Trapp hade hand om kaffeserveringen, det hade han haft under flera år. Av någon konstig anledning blev det Trapp Lars som fick stämning till tinget. Visserligen hade han ju varit ordförande inom S I F några år tidigare, men detta var nog inte orsaken. Nej det var nog det att han ganska tidigt startat en affär och ansågs vara relativt välbärgad. Att stämma en "vanlig" person under det tidiga trettioalet var nog ganska meningslöst, de flesta saknade ju helt pengar. Trapp Lars dömdes att betala fem dagsböter a åtta kronor samt vittnesersättning med tjugo kronor.

Trapp Lars berättar själv: "Jag vägrade att betala böterna. Kort efteråt fick jag jobb hos min bror Anders som höll på med anläggningsarbeten i Rundsviksverken uppe i Ångermanland. En dag kom en polisman från Nordmaling och sökte mej. Det gällde det obetalda bötesbeloppet, papperen hade skickats efter dit upp. Jag förklarade att jag inte hade några pengar. Nästa vecka kom polismannen tillbaka, resultatet blev detsamma. Detta upprepades säkert tio gånger. Sedan dök det upp två civilklädda polismän, de ämnade ta mej till häktet i Umeå där jag skulle sitta av böterna. Jag vägrade att följa med eftersom de var civila. Nästa vecka kom de tillbaka, nu i uniform och då fann jag för gott att följa med. Men när de ringde till fängelset i Umeå från Nordmaling fick de till svar att det redan var fullbelagt. De fick lova att köra mej tillbaka till Rundsviksverken igen.

Nästa gång hade de mera tur. Fem dagar var den tid jag hade att avtjäna. Fredag blev resdag, sedan gick lördag och söndag bort, så det blev egentligen bara två dagar. Då fick jag såga ved tillsammans med en tjvyskytt och en smugglare. De två tyckte det var egendomligt att jag satt inne för en sådan struntsak. Hjälpsamma olycksbröder smugglade in cigaretter med veden som vi skulle såga sönder nere i ett källarutrymme där vi höll till. När jag tackade nej till att röka blev de förvånade, och när jag sade att jag aldrig rökt, kom det spontant: Ja, du är lycklig du.

När jag kom hem till Sollerön fick jag av Carle veta att jag fortfarande-

S I F:s festkommitte vid en utflykt till Björka omkring 1930. Sittande främre raden från vänster: Hinders Lars, Oskar Stunis, Storan Karin, Állas Helmer, Trapp Maria, Amusull Gunnar, Måsull Signe, Stunis Karl, Állper Ellen och Folke Knutz. Sittande 2:a raden: D. Carl Olsson, Adolf Knutz, Sarjons Anna, Såger Karl, Páls Hjalmar, Grömings Stina, Ryss Margit, Tämt Nils och Anders Smith. Stående fr v: Såger Gustav, Dulbo Erik, Ryss Axel, Bus Oskar, Lanser Johan, Rull Johan, Trapp Lars, Monte Johan, Sar Ida, Stunis Gunnar, Olans Maria, Állper Linnea, Björkqvist Karl, Páls Albert, Állas Emma, Állas Nelly, Sörbu Ivar, Måsull Selma, Skra-der Danil och Flintull Frida. Längst bak: Bond Karl Andersson, Páls Karin, Bom Anna och Oskar Lafvas. Foto: An-ton Bohs

de var skyldig tjugu kronor. Vittnesersättningen gick inte att sitta av. Jag vägrade åter att betala. Då kom han och gjorde en utmätning. Jag var ägare till en bil och på den trekantiga ventilationsrutan klistrade han på märket "Utmätt gods." Men rutan gick att skruva loss, det gjorde jag och fortsatte att köra. En dag hade jag otur att möta Carle, som stoppade mej och sade att det här kunde bli dyrt. Jag gjorde mej dum och sade att jag trodde det var glasrutan som var utmätt. Han kom hem till mej igen och nu satte han märket på framrutan. Då fann jag för gott

att betala. Kompisarna i idrottsföreningen ville göra en insamling, men jag sade att detta var min sak. Så här långt efteråt framstår det hela som ett ganska angenämt minne,” slutar Trapp Lars sin smått fantastiska historia.

Att åka med någon av ångbåtarna Gustaf Vasa eller Engelbrekt när idrottsföreningen anordnade danser var under en tid mycket populärt. Tyvärr fick det ett ganska otrevligt inslag. Sollerö Planteringssällskap hade under entusiasterna Bälter Anders Persson och Erik Lindgren låtit plantera en allé av äppelträd ända från norra Bengtsarvet och ner till ”vatubuttn” nerom bageriet i Gruddbo. På höstarna bar träden fin frukt, i Mora fanns då knappast några äppelträd. När det var slut på dansen och besökarna återvände till ångbåten blev frestelsen för stor. Äppelträden skövades, inte bara äpplen åkte med, kvistar och grenar bröts av och det var inte att undra på att reaktionen blev häftig. Folk försökte så gott det gick att vakta träden. En yngling i Bengtsarvet lade sig på vakt med ett laddat gevär. När äppelträdet angreps av en person smällde han iväg ett skott. En fullträff blev det också, rocken äppeltjyven hade på sig blev aldeles vit. Haglet i patronen hade skytten bytt ut mot vetemjöl. Det berättades att mjölet trängt in i tyget så det gick inte att tvätta bort.

Innan fotbollen blev mer och mer en penningangelägenhet och föreningar med ekonomiska möjligheter började köpa spelare, var Sollerön och Mora ganska jämnsplatta. Ingen solleröbo kunde då i sin vildaste fantasi tänka sig att spela för något annat lag, allra minst för Mora. Känslan för hembygden och det egna laget var då någonting helt annat än nu. Egna förmåner och ekonomiskt utbyte tycks nu i allmänhet vara det viktigaste. Fotbollsmatcherna mellan de två lagen drog massor av publik och stämningen var mestadels hög. En gång satte ett gäng från Mora igång ett veritabelt oväsen så fort en moraspelare fick bollen. Hejarklacken från Sold med alltid slagfärdiga D.K. i spetsen tog snabbt ner dom:

*Heja Mora ni må skräna
blott ni låter bli äppelträna.*

Det bör kanske i detta sammanhang påpekas att det idrottsliga utbytet mellan Mora och Sollerön alltid varit mycket fint. D.K. lovordade

alltid de renhåriga och hjälpsamma morapojkarna. Han blev nästan rörd när han pratade om dem: ”Tänk vilka fina pojkar, Lagborg och Heimer, Sixten Bengtsson, Manne Persson . . .”

Hjälpsamheten mot dem som tävlade var stort. När Frans Valle en gång var med i D.M. i skidåkning gick hans kamrater med Nishans Anders, ”Brutern”, i spetsen ut i skogen på söndagen till hans huggarblecka. Där sågade de med timmersvansarna in i dryga halva sågspåret av de träd som Valle hade att såga ner de närmaste dagarna. Detta tänkt som en liten hyllning och kanske också som en tjänst, antagligen var han väl trött efter skidtävlingen.

”Brutern” var mycket intresserad av idrott, stor och stark var han också. Han var duktig att hyva iväg både diskus och kula, men han var ingen tävlingsmänniska, spände sig och kom ingen vart med redskapen. Efter att ha totalt gjort bort sig i en klubbmatch mot Siljansnäs, nöjde han sig i fortsättningen med att vara en intresserad åskådare vid alla slags tävlingar.

Ett egendomligt resultat blev det vid en skidtävling omkring 1925. Starten skedde vid ordenshuset, gick ner genom Bodarna, över Siljan till Björkstjipus, upp till landsvägen, därifrån till Ryssa och sedan över till Sollerön. Tiden blev 2 timmar 22 minuter och 22 sekunder och loppet vanns av Karl Broman från Ryssa.

Cykelåkning, och speciellt då Solleröloppet, är väl det inom idrotten som intresserat mig mest. En av de stora publikfavoriterna var Sven ”Svängis” Johansson. Men bland cyklisterna överlag stod hans popularitet inte i så hög kurs. Namnet ”Svängis” hade han fått för att han svängde hit och dit i spurten för att stänga konkurrenterna. Kvällen innan Åke Seyffarth gifte sig med Ålper Kisti var Seyffarth, Svängis och Sigvard Hellberg samlade utanför kafé Valborg eller Ållaskafé som det vanligen kallades. Svängis skällde på de andra för att han fått så dålig draghjälp under loppet. Stämningen blev mer och mer irriterad, det började att viftas med knytnävarna och ett mindre slagsmål låg i luften. Just då dök Johan Lind från Rothagen upp. Han såg vad som var i görningen, hoppade av cykeln och ropade: ”Vänta på mej, jag vill också vara med, jag har aldrig fått slåss mot sånna stjärnor förr.” Johan Lind var stor och kraftig och slagsmålet rann ut i sanden.

En person som gjorde mycket för att göra Solleröloppet känt och populärt var baron Fritz Lagerheim. Han var medarbetare på Idrottsbla-

det och gjorde i denna tidning en omfattande propaganda för Sollerön och cykeltävlingarna under midsommaren. Under många år kom han till Sollerön, cyklande på en svart välvårdad cykel från anno dazumal och tjänstgjorde som populär prisutdelare. Under vintrarna drömde han om Sollerön, ibland i poetiska former:

*I långa vinterkvällar drömde vi
om sol och sommar, gröna hagar
och för vårt inre ljud en melodi
vi kom ihåg från sommarns flydda dagar*

*Ty det var Solön som vi tänkte på
då vinterns svepdok dolde jordens yta.
Den fagra ön i Siljans böljor blå
där forntids seder sig mot nutid bryta.*

Arvid Knutz